

s jinými osobními knihovnami vychází ta Korandova jako skutečně jedinečná.

Svazek je připraven pečlivě (chyb a překlepů je zde minimum), Marek se vyhýbá unáhleným závěrům a důsledně odděluje vlastní domněnky od zdokumentovaných skutečností. Osobně bych však ocenila také rejstřík rukopisů. V rámci této inovativní studie rovněž vychází najevo řada konkrétních informací o různých osobách a událostech – materiál, jenž nepochybně dobře poslouží mnoha dalším medievistům.

Na konci předloženého portrétu se Jindřich Marek připojuje k názoru Josefa Macka, který Korandu nazývá „tichošlápkem, jenž se vždy raději až dodatečně připojuje k vítězům“ (s. 152). Takový závěr není podle mého názoru předloženým materiálem podpořen: Koranda zřejmě nejen aktivně spravoval utrakvistickou konzistoř a úspěšně shromáždil nebyvale rozsáhlou knihovnu, ale také nevybíravě a ostře polemizoval se svými protivníky. Kromě toho představu tichošlápka narušuje například popis, jak při jednom konfliktu *zchytiv se, jako nesmyslný běhal a křičel* (s. 32). Zopakováním Mackova závěru Jindřich Marek neopodstatněně znevažuje množství zcela nových informací, vzácných poznatků a postřehů, které jeho vynikající kniha přináší.

LUCIE DOLEŽALOVÁ

Antonín KALOUS, *Late Medieval Papal Legation. Between the Councils and the Reformation*, Viella, Roma 2017 (= Viella History, Art and Humanities Collection 3)

255 s., ISBN 978-88-6728-942-4

Seedm let po vydání knihy *Plenitudo potestatis in partibus? Papežští legáti a nunciové ve střední Evropě na konci středověku (1450–1526)* z pera Antonína Kalouse (srov. SMB 3, 2011, s. 323–326) vyšel její přepracovaný anglický překlad. Z publikace vypadla rozsáhlá prosopografická a ediční příloha, přibýly naopak některé nové kapitoly, další byly výrazně rozšířeny. Autor vymezuje chronologický rámec podávaného výkladu obdobím od poloviny 15. do počátku 16. století, a pohybuje se tedy – jak napovídá podtitul – „mezi koncily a reformací“. Geograficky kniha zůstává zaměřena převážně na střední Evropu, chápanou jako Čechy, Uhry a Polsko, okrajově též německé země. Cílem je zjistit, jak fungoval úřad legáta/

nuncia v uvedených časoprostorových souřadnicích.

Autor čtenáře nejprve uvádí do poměrně komplexní a dynamicky se vyvíjející terminologie papežských reprezentantů. Ve sledované době lze rozlišovat především legáty *de latere* (kardinálové) a nuncie *cum potestate legati de latere* (ostatní preláti); prostí papežští vyslanci se pak označovali pouze jako nunciové či *oratores*. Z představení pramenů vyplývá velká heuristická náročnost tématu: vedle vydaných sbírek kanonického práva se většina dokumentů nachází ve vatikánském archivu, resp. v apoštolské knihovně, některé depeše se dochovaly v Benátkách a další relevantní písemnosti jsou roztroušeny všude tam, kde legáti působili. Zde Kalous využil své výjimečné znalosti uherského prostředí a zdareile vytěžil zejména materiál uložený v Budapešti, stranou však pochopitelně nezůstal ani archivní výzkum v Čechách a na Moravě.

Další kapitola se věnuje autoritě a pravomocím legátů a nunciů, jež byly definovány kanonickým právem, ale také dalšími dokumenty, které papežský reprezentant dostával na cestu (legační bula a jednotlivé fakulty). Jakožto zástupci nejvyššího pontifika soustřeďovali legáti ve svých rukách soudní jurisdikci nad klérem jim svěřené provincie, mohli zasahovat do obsazování církevních beneficí a kromě toho byli oprávněni vydávat nejrůznější milosti, čímž do jisté míry suplovali papežskou penitenciárii *in partibus*. Zároveň však fungovali také jako papežští diplomaté v pravém slova smyslu, takže jim byly svěřovány i ryze politické úkoly.

V následujícím výkladu již Kalous zkoumá aspekty spojené s aktivitami legátů a nunciů během jejich misí. Na řadu přichází líčení ceremoniálu při odjezdu z Věčného města a nakonec i návratu, ale také analýza výjimečného postavení legátů coby „zosobnění“ papeže na cizích dvorech. Šlo především o slavnostní adventus a setkání s místními vládci, kdy musel legát dbát na jemné nuance symbolické komunikace v zájmu zachování cti a prestiže papežství na úkor světské moci. Pozornost je věnována také cestě papežských diplomatů i jejich doprovodu, který se lišil v závislosti na oficiálním titulu v církevní hierarchii: zatímco legáti měli k dispozici služebnictvo čítající i několik stovek osob (jen kancelář mohla zaměstnávat 50 úředníků a písařů – s. 132), nunciové se museli spokojit s podstatně skromnější družinou. Velmi plasty se podařilo popsat finanční zázemí legátů. V 15. století náklady na legace vesměs přebírala papežská komora, přičemž i zde platilo, že legáti měli nárok na o poznání vyšší měsíční taxu

než nunciové. Platby se však často opoždovaly, a papežští diplomaté proto museli vynaložit značné sumy ze svého a teprve po skončení mise je zpětně vymáhat.

Poslední kapitola mapuje roli legátů a nunciů v papežské diplomacii ve vztahu k zemím střední Evropy. Celkově jich v letech 1447–1525 bylo vypraveno 47 (viz Tabulka 2, s. 206–208). Jak Kalous ukazuje, většina misí měla za cíl zorganizovat křížovou výpravu – buď proti husitům a následně „kacířskému“ králi Jiřímu z Poděbrad, nebo proti postupujícím Turkům (autor přitom zdůrazňuje význam Uher v protiturecké politice). Nutno ovšem dodat, že aktivity papežských diplomatů v tomto směru se opakovaně setkávaly s neúspěchem. Legáti a nunciové zároveň přicházeli jako *angeli pacis* s cílem usmířit válčící křesťanské vládcy, což byl opět nezbytný předpoklad pro organizaci kruciáty. V neposlední řadě zasahovali papežští reprezentanti do církevních záležitostí v regionu, kam patřila například neúspěšná jednání o unii s českými utrakvisty. Vysílání na daleké mise za Alpy bylo úzce provázáno také s kuriální politikou v Římě: jak autor upozorňuje, „legace mohla fungovat jako odměna, ale také jako záminka pro to, vyslat kohokoli z centra politického dění a zbavit jej jakékoli politické moci u kurie“ (s. 202). Řada legátů a nunciů se poměrně dobře sžila s cizím prostředím a někteří z nich zde dokonce získali biskupství.

Kniha je zpracována s pozoruhodnou akribií a pro bádání o papežské diplomacii představuje značný přínos. Jak naznačuje sám autor, jeho výzkum pochopitelně nemohl zcela vyčerpat veškeré související otázky a témata; více prostoru mohlo být věnováno například každodennosti diplomatické praxe, tj. komunikaci a interakci legátů s jejich hostiteli, případně dalšími vyslanci na cizím dvoře (dochované depeše by tyto a další aspekty zřejmě umožňovaly sledovat). Kalous avizuje také připravovanou edici pramenů k misi nuncia Angela Pecchinolihho do Uher v letech 1488–1490, která jistě přinese další nové impulzy. Závěrem nezbyvá než zopakovat, že kniha Antonína Kalouse je založena na úctyhodné znalosti pramenů a literatury, poskytuje fundovaný vhled do fungování papežských legací v době renesance, a lze proto velmi uvítat její vydání v anglickém jazyce. Zaměření na střední Evropu pro zahraniční badatele jistě nebude „hendikepem“ publikace, nýbrž jejím přínosem.

ONDŘEJ SCHMIDT

Pavla ZELENKOVÁ, *Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2018 (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium XXIX)

300 s., ISBN 978-80-7422-583-3

Autorka publikace mi byla představena při náhodném setkání v milevské bazilice Jiřím Kuthanem s tím, že se chce podílet na zpracování areálu zdejšího premonstrátského kláštera. Slovo dalo slovo a dohoda zněla, že zhodnotí část dosud nezpracovaných architektonických článků. Uběhlo několik let a ozval se telefon, kde mi autorka sdělila, že mi profesor Kuthan nařizuje, abych jí předal výsledek svého výzkumu. Tím spolupráce skončila dříve, než začala. Uplynulo několik dalších let a milevský klášter se dočkal své první monografie.

Záchranné archeologické výzkumy a stavebněhistorické průzkumy probíhají v milevské kanonii systematicky již více než třicet let. Po tuto dobu jsou detailně sledovány všechny zásahy do terénu i do staveb v rámci rekonstrukce areálu a z výsledků jednotlivých záchranných akcí se postupně skládá naše představa o dějinném objektu. Je to běh na dlouhou trať a vyžaduje úzkou spolupráci specialistů nejrozličnějších oborů. Pokud dodržíme literu památkového zákona, nemůžeme zkoumat všechny situace, které bychom zkoumat chtěli, ale pouze ty, jež jsou zasaheny v rámci stavební činnosti. Jak roste mimořádné poznání areálu, mění se záchranný výzkum – postupně se stává výzkumem základním v širších souvislostech. Máme-li být seriózní, publikace výsledků vyžaduje určitý časový odstup, až další akcí se potvrzují poznatky získané dříve.

Základní nedostatek předložené publikace spočívá ve skutečnosti, že se autorka nikdy nepodílela na náročných výzkumných úkolech, ovšem je první v pořadí, co se týká publikace dosavadních výsledků bádání. Tyto poznatky bez jakýchkoli skrupulí opisuje z výročních zpráv uložených u majitele objektu (včetně těch nepublikovaných), v mém případě dokonce přes zákaz informovat o části archeologických nálezů. Výsledky intenzivní práce týmu badatelů za